

บทที่ 4

ความเป็นมาและสภาพทั่วไปของชุมชน

การศึกษาสัมพันธ์กับวิวัฒนาการกลุ่มของชุมชนอำเภอสะบ้าย้อยในครั้งนี้เป็น การศึกษากลุ่มชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอ สะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยทำการศึกษาริบทต่างๆ ในชุมชน โดยนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของอำเภอสะบ้าย้อย
2. สถานที่ตั้ง
3. ลักษณะภูมิประเทศ
4. ลักษณะภูมิอากาศ
5. ประชากร
6. การปกครอง
7. เศรษฐกิจ
8. ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม
9. โบราณสถานและโบราณวัตถุ
10. สถานที่ท่องเที่ยว
11. สภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

อำเภอสะบ้าย้อย เป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ซึ่งปรากฏตามเอกสารทาง ราชการ (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2540: 78) ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ.2440 (ร.ศ.116) เนื้อที่ของอำเภอ สะบ้าย้อยทั้งหมดขึ้นกับอำเภอเทพา ซึ่งขณะนั้นมีการแบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติ ลักษณะ การปกครองท้องที่ พ.ศ.2440 ออกเป็น 5 ตำบล ซึ่งก็คือ ตำบลโหมง คือ ตำบลสะบ้าย้อยปัจจุบันนี้ และมีอาณาเขตการปกครองคลุมถึงตำบลทุ่งพออีกด้วย ตำบลเปียนมีการปกครองคลุมถึงตำบล บ้านโหนด ตำบลเขาแดง มีเขตการปกครองคลุมถึงตำบลคูหา ตำบลจะแหนและ ตำบลบาโฮย พ.ศ. 2467 ได้แบ่งการปกครองอำเภอเทพาส่วนที่เป็นอำเภอสะบ้าย้อยเดิมนี้นี้ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่า "กิ่งอำเภอบาโฮย" โดยมีรองอำมาตย์ตรี คงถาวรสุวรรณ เป็นปลัดอำเภอประจำกิ่งอำเภอ บาโฮย

เป็นคนแรก การตรวจท้องที่ของปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้า กิ่งอำเภอทำไม่ได้ทั่วถึง เพราะเขตการปกครองกว้างขวางมาก การคมนาคมไม่สะดวกขาดยานพาหนะในการเดินทาง จึงทำให้การก่อสร้างอาคารที่ทำการกิ่งอำเภอชั่วคราวขึ้นที่บ้านสะบ้าย้อย หมู่ที่ 1 ตำบลโหมง (ตำบลสะบ้าย้อยในปัจจุบัน) เขตการปกครองท้องที่ที่แน่นอนขณะนั้นมี 5 ตำบล ดังกล่าวข้างต้น และเปลี่ยนชื่อจากอำเภอบาโฮยเป็นกิ่งอำเภอสะบ้าย้อย พ.ศ.2486 ทางราชการได้แบ่งแยกตำบลซึ่งเดิม มี 5 ตำบล เป็น 8 ตำบลโดยเพิ่ม 3 ตำบลคือ ตำบลบาโฮยแยกจากตำบลจะแหน ตำบลคูหาแยกออกจากตำบลเขาแดง และตำบลทุ่งพอแยกออกจากตำบลสะบ้าย้อย คำว่า "สะบ้าย้อย" เข้าใจว่าตั้งตามชื่อต้นสะบ้า ซึ่งเป็นเถาวัลย์ชนิดหนึ่ง มีลูกเป็นฝักคล้ายสะตอ เมื่อเปลือกนอกสุกข้างในมีเมล็ดหุ้มด้วยเปลือกหนาแข็งมาก ประชาชนนำเมล็ดนี้ไปเล่นการพนันกันเรียกว่า "เล่นสะบ้า" เถาวัลย์นี้มีมากในบึงแม่สะบ้าย้อย ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของที่ว่าการอำเภอสะบ้าย้อยบึงนี้กว้าง ยาว และลึกมาก มีน้ำขังตลอดทั้งปีมีต้นไม้อใหญ่ๆ ปกคลุม เถาวัลย์สะบ้านี้ขึ้นจากฝั่งหนึ่งเลื้อยไปอีกฝั่งหนึ่ง บางเถาอ่อนย้อยเกือบถึงพื้นน้ำราษฎรจึงให้ชื่อว่า "แม่สะบ้าย้อย" และเป็นชื่ออำเภอจนมาถึงทุกวันนี้

จากสภาพพื้นที่ของอำเภอสะบ้าย้อยมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าเขามีประชาชนจากภายนอกเข้าไปจับจองพื้นที่ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวมีสัมมาแอกเจริญเติบโตอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นเมื่อมีประชาชนเข้าอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็จะมีคนนำผลสัมมาแอกมาใช้ประโยชน์กันมากขึ้นทั้งด้านอาหารและยาสมุนไพร ซึ่งเมื่อประชาชนได้รับรู้ถึงคุณประโยชน์จากสัมมาแอกก็ส่งผลให้หยุดการทำลายต้นสัมมาแอกพร้อมกับการดูแลต้นสัมมาแอกที่เจริญเติบโตอยู่ในสวนเป็นอย่างดีให้อยู่คู่กับสวนยางพาราหรือสวนผลไม้ต่อไป เมื่อมีประชาชนปลูกสัมมาแอกกันมากขึ้นส่งผลให้ราคาจำหน่ายสัมมาแอกเริ่มตกต่ำลงด้วยเหตุนี้ส่งผลให้ประชาชนส่วนหนึ่งหันมาร่วมกลุ่มกันแปรรูปสัมมาแอกเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสัมมาแอก โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสะบ้าย้อยนั้นมียุคแปรรูปสัมมาแอกเป็นจำนวนมากมีทั้งกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลว ซึ่งผลจากการดำเนินกิจกรรมกลุ่มได้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนในด้านสร้างความสามัคคีภายในชุมชน ส่วนประโยชน์ต่อตัวสมาชิกคือสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งความสำเร็จของกลุ่มแปรรูปสัมมาแอกดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเพื่อนำมาสู่การสร้างความสำเร็จ และผลการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นๆ อีกต่อไป

2. สถานที่ตั้ง

อำเภอสะบ้าย้อยตั้งอยู่ทางตอนใต้สุดของจังหวัดสงขลา ห่างจากศาลากลางจังหวัดสงขลา ประมาณ 105 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4085 และห่างจากกรุงเทพฯ ระยะทาง รถไฟ 1,125 กิโลเมตร มีอาณาเขตโดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอยะหา จังหวัดยะลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอยะหา จังหวัดยะลา และอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และประเทศมาเลเซีย

3. ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ ส่วนมากเป็นเนินเขาเตี้ยๆ ที่ราบระหว่างหุบเป็นบริเวณแคบๆ สลับด้วยแม่น้ำสายสั้นๆ เช่น แม่น้ำเทพา ซึ่งต้นกำเนิดจากแม่น้ำสายนี้อยู่ในเขตอำเภอสะบ้าย้อย โดยเกิดจากเทือกเขาที่กั้นระหว่างไทยกับมาเลเซีย สภาพลักษณะเป็นเนินเขาจะใช้เป็นที่ประกอบอาชีพในการเกษตรทำสวนกาแฟ สวนยาง สวนผลไม้ต่างๆ

4. ลักษณะภูมิอากาศ

ระหว่างปลายเดือนตุลาคม-กุมภาพันธ์ ได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือทำให้ในเขตอำเภอสะบ้าย้อยฝนตกชุก และถือว่าเป็นฤดูฝนและบางปีจะได้รับภัยธรรมชาติจากพายุ ทำให้อากาศร้อนชื้น น้ำท่วม นอกจากนี้พายุโซนร้อนพัดผ่านระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กลางเดือนมกราคม ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม จัดว่าเป็นฤดูร้อนเหมือนภาคอื่นของประเทศ

5. ประชากร

อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา มีประชากรทั้งสิ้น 62,305 คน จำแนกออกเป็นหญิง 30,972 คนและชาย 31,333 คน มีจำนวนครัวเรือน 12,970 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประชากรมีการศึกษาค่อนข้างดี มีสถานศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน กระจายไปทุกตำบล (สำนักงานเกษตรอำเภอสะบ้าย้อย, 2551: 25)

ตาราง 3 แสดงจำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้านในเขตอำเภอสะบ้าย้อย

ลำดับที่	ตำบล	จำนวนราษฎร		รวม	จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง		
1	สะบ้าย้อย	5,221	5,272	10,493	2,149
2	คูหา	3,783	3,609	7,392	1,736
3	เขาแดง	3,378	3,161	6,539	1,429
4	ทุ่งพอ	4,224	4,193	8,417	1,510
5	จะแหน	3,177	3,183	6,360	1,103
6	ธารคีรี	2,211	2,122	4,333	739
7	บาไไทย	1,909	1,859	3,762	983
8	บ้านโหนด	2,933	3,046	5,979	1,332
9	เปียน	3,768	3,757	7,525	1,413
รวมทั้งอำเภอ		35,598	30,202	60,800	12,394
เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย		735	770	1,505	576
จำนวนประชากรทั้งสิ้น		31,333	30,972	62,305	12,970

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอสะบ้าย้อย, 2551

6. การปกครอง

อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา แบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 9 ตำบล 62 หมู่บ้านและ มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง คือ เทศบาลตำบล 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 9 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสะบ้าย้อย องค์การบริหารส่วนตำบลคูหา องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแดง องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งพอ องค์การบริหารส่วนตำบลจะแหน องค์การบริหารส่วนตำบลธารคีรี องค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโหนด และองค์การบริหารส่วนตำบลเปียน

7. เศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพของคนในอำเภอสะบ้าย้อย มีดังนี้

1) อาชีพการทำสวนยางพารา เป็นอาชีพหลักของคนอำเภอสะบ้าย้อย เป็นอาชีพที่ทำรายได้เป็นรายวัน การกรีดยางจะกรี๊ดได้เฉพาะช่วงฤดูแล้งเท่านั้น วันไหนฝนตกก็ไม่สามารถกรี๊ดได้ เกษตรกรที่มีสวนยางพารามากและมีฐานะดีจะพยายามส่งบุตรหลานให้เรียนหนังสือระดับที่สูงขึ้นเพื่อจะได้ไม่ต้องกลับมาอยู่บ้านกรีดยาง และคาดหวังว่าเมื่อเรียนจบจะได้ประกอบอาชีพที่ดีมั่นคง มีเกียรติและสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับวงศ์ตระกูล เช่น อาชีพรับราชการ

2) อาชีพทำไร่ มักจะทำควบคู่ไปกับการทำสวนยางพาราเสมอ เนื่องจากต้องปลูกข้าวในไร่ก่อนแล้วจึงจะปลูกยางพาราและผักอื่นๆ เช่น แตงกวา ฟักทอง ฟักเขียว ถั่วฟักยาว ถั่วพู เป็นต้น ทำให้มีผักกินและมีข้าวกินพร้อมๆ กัน การเก็บข้าวแต่ละบ้านจะมีห้องเก็บข้าวที่ทำคล้ายบ้านหลังเล็กๆ อยู่ติดกับบ้านอยู่อาศัย การเก็บเกี่ยวข้าวก็จะมีรถแทรกกัน ถ้าไม่ดำเนินการเช่นนั้นจะทำให้ข้าวเสียหาย การเก็บเกี่ยวนั้นจะใช้แกะเกี่ยวข้าวโดยผู้หญิงเป็นผู้เกี่ยว ฝ่ายชายก็จะเป็นฝ่ายขนไปเก็บที่ยุ้งซึ่งข้าวแต่ละบ้านจะมีเหลือเก็บไว้ในห้องข้าวจนเต็มห้อง

3) อาชีพทำนา อาชีพนี้ทำให้ไม่ต้องไปซื้อข้าวกินเพราะการทำนาแต่ละปีข้าวจะมีปริมาณเหลือมากพอกินตลอดทั้งปี นาที่ทำเป็นนาปี ใช้วิธีการดำนาไม่นิยมหว่าน การดำโดยการหว่านเมล็ดข้าวทำเป็นต้นกล้าก่อนแล้วถอนต้นกล้าไปแช่น้ำหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า“มะยา” แล้วนำไปปักดำต่อไป

4) อาชีพเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ส่วนมากนิยมเลี้ยง หมู เป็ด ไก่ ควาย วัว เนื่องจาก เป็ด ไก่ วัวทำอาหารในครอบครัว หมูนิยมทำกินเพื่อการลงแขกกัน ส่วนวัวจะเลี้ยงไว้ขายเมื่อมีงานในหมู่บ้านและควายมีการเลี้ยงน้อยไม่ค่อยนิยมเลี้ยงกัน

5) อาชีพค้าขาย ชาวบ้านไม่นิยมค้าขาย ยกเว้นคนที่ค่อนข้างมีฐานะในหมู่บ้านเท่านั้น จึงจะทำอาชีพนี้ การเปิดร้านขายของชำ 1 หมู่บ้านมีเพียง 1 ร้านหรือ 2 ร้าน การค้าขายไม่นิยมกัน เนื่องจากเงินไม่ค่อยมีค่า เนื่องจากจะมีแลกเปลี่ยนกันเป็นหลัก เช่น บ้านไหนมีสะสมมากก็แบ่งปันกันให้ทั่วทั้งหมู่บ้าน เช่น บ้านไหนเก็บเห็ดได้จากป่าก็จะนำมาแบ่งเพื่อนบ้านถ้ามีเหลือแจกแล้วค่อยนำไปขายต่อไป

6) อาชีพรับราชการ คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพรับราชการน้อยมาก ที่มีอยู่ได้แก่ข้าราชการครูหมู่บ้านหนึ่งมีเพียง 1-2 คน เท่านั้น

8. ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เป็นอำเภอชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับสองจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนขนบธรรมเนียมประเพณีระหว่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันสามารถจำแนกขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของอำเภอสะบ้าย้อย ตามหลักศาสนา 2 อย่างคือ ไทยอิสลามได้แก่ การนิยมเล่นลูกเสือ มะโยง สิบทาง ศาสนา มีพิธีถือบวช และกลุ่มไทยพุทธ ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนาทำบุญวันสารทเดือนสิบ การชักพระ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การละเล่นพื้นเมืองการแสดงมโนราห์ แสดงหนังตะลุง กีฬาพื้นเมือง ชนโค ชนไก่อ่ (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2552: 23)

9. โบราณสถานและโบราณวัตถุ

โบราณสถานและโบราณวัตถุของอำเภอสะบ้าย้อยที่สำคัญมีพระพุทธรูปหลายองค์ด้วยกันที่ประดิษฐานอยู่ตามถ้ำ ตามวัดที่เก่าแก่ของอำเภอ และเจดีย์ยอดเขา ความเจดีย์ ตำบลคูหา และโบราณวัตถุที่สำคัญในอำเภอสะบ้าย้อยได้แก่ พระพุทธรูปไสยาสน์ 2 องค์ ประดิษฐานอยู่ในถ้ำตลอด ตำบลเขาแดง พระพุทธรูปที่สำคัญของวัดคูหา เจดีย์เป็นโบราณสถานของชาวคูหา ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขาความเจดีย์ ผู้คนอยู่ในตำบลคูหาและตำบลใกล้เคียงไปนมัสการ ในเดือนเมษายนของทุกๆ ปี มีการสงฆ์พระ บริเวณใกล้เคียงกับเจดีย์มีถ้ำเก็งซึ่งภายในมีความสวยงามมาก ประชาชนจะไปเที่ยวชมประจำ ถ้ำเก็ง เป็นถ้ำที่มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่หลายองค์ด้วยกัน และอีกถ้ำหนึ่งคือ ถ้ำครก เป็นถ้ำที่มีพระพุทธรูปโบราณเก่าแก่ของอำเภอ พระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่วัดเกาะอกนิหาร นอกจากนี้มีโบราณวัตถุสร้างมานานเป็นเวลาร้อยปี พระพุทธรูปที่ประดิษฐาน

ตามถ้ำต่างๆ ของอำเภอนั้นมีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยมีการสร้างพระธาตุที่ นครศรีธรรมราช และมีการบรรจุพระธาตุ ประชาชนในอำเภอสะบ้าย้อยก็จะนำพระพุทธรูปเหล่านี้ ไปเก็บไว้ในพระธาตุนครศรีธรรมราช แต่เมื่อทราบข่าวว่าเขาปิดพระธาตุที่นครศรีธรรมราชแล้ว ประชาชนก็เลยนำพระพุทธรูปเหล่านั้นไปประดิษฐานตามวัดหรือตามถ้ำต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว (สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2552 : 24)

10. สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ถ้ำตลอดซึ่งอยู่ในเขตอำเภอสะบ้าย้อย เดินทางจากจังหวัดสงขลา ไปประมาณ 105 กิโลเมตร จะไปพบกับดินแดนที่มีความสวยงามตามธรรมชาติหลายแห่งด้วยกัน ของอำเภอ โดยเฉพาะถ้ำต่างๆ ของอำเภอซึ่งอยู่ห่างไกลจากอำเภอไม่มากนัก ถ้ำที่สวยงามพิสดาร มี หินงอกหินย้อย ไม่แพ้สถานที่ท่องเที่ยวแห่งอื่นๆ ของจังหวัด ถ้ำตลอดอยู่ห่างจากอำเภอประมาณ 22 กิโลเมตร เป็นถนนซึ่งติดกับประเทศมาเลเซียอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งห่างจากอำเภอสะบ้าย้อย ประมาณ 50 กิโลเมตร เป็นถ้ำที่มีบริเวณกว้างขวางมาก มีความสวยงาม น่าทัศนศึกษา เป็นอย่างมาก ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 2 องค์ มีก้อนหิน ทราย กรวด ที่สวยงามตามธรรมชาติ ภายในจังหวัดของเราจะหาดูได้ยากมากทีเดียว

ถ้ำครก อยู่ในเส้นทางเดียวกันกับถ้ำตลอดก่อนที่จะไปถึงก็จะพบกับถ้ำต่างๆ มากมาย เช่น ถ้ำเพิง ที่สูงตระหง่านจากพื้นดินพอสมควร และเป็นถ้ำที่สวยงามอีกถ้ำหนึ่งด้วย นั่นคือ ถ้ำครก ในบริเวณถ้ำที่สวยงามอีกถ้ำหนึ่งด้วย ในบริเวณถ้ำครกจะพบกับสิ่งธรรมชาติหลายอย่างด้วยกัน จะเจอกับค้างคาวที่ขยับบินอยู่ภายในถ้ำ และมีจำนวนมากที่เกาะอยู่ตามผนังถ้ำ ประชาชนในเขต 2 ตำบล จะประกอบอาชีพเก็บมูลค้างคาวขาย ถ้ำครก ซึ่งอยู่ในเขตตำบลคูหา ห่างจากอำเภอ สะบ้าย้อย 13 กิโลเมตร เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งด้วย

น้ำตกไม้ไผ่ อยู่ห่างจากอำเภอไปประมาณ 15 กิโลเมตร ซึ่งเป็นน้ำตกที่สวยงามไม่แพ้ น้ำตกแห่งอื่นของจังหวัดสงขลา แต่ทางราชการยังไม่มีการปรับปรุง ถ้าหากมีการปรับปรุงคงจะเป็น วนอุทยานได้อีกแห่งหนึ่ง ของจังหวัดสงขลา เพราะมีป่าไม้ที่สวยงาม มีสัตว์ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การเดินทางไปสู่ น้ำตกนี้มี 2 ทางด้วยกัน คือ ทางอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา และทางอำเภอ โศภโฑร์ จังหวัดปัตตานี ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร แต่ไม่สะดวกนักในการเดินทาง

11. สภาพการรวมกลุ่มในเขตเทศบาลอำเภอสะบ้าย้อย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิวัฒนาการของกลุ่มแปรรูปส้มแขกในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา และเพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์และมีเนื้อหาเชื่อมโยงในภาพรวมของการรวมกลุ่มในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการรวมกลุ่มทั่วไปภายในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การรวมกลุ่มแบบเครือข่าย คือ การรวมกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางเครือข่าย ลักษณะความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม หรือเครือข่ายทางสังคมตามที่มีสายสัมพันธ์ของญาติพี่น้องเป็นตัวเชื่อมโยงทำให้มีการเกาะกลุ่มกัน และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางเครือข่ายของกลุ่มย่อยต่างๆ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางเครือข่ายหรือเสมือนเครือญาติกัน ทั้งนี้เพราะว่าในกลุ่มย่อยที่มีอยู่ในชุมชนนั้นเป็นกลุ่มนามสกุลเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงในลักษณะแต่งงานกัน เนื่องจากอดีตของแต่ละครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ มีจำนวนสมาชิกมากจะมีการแต่งงานกันภายในหมู่บ้านและแต่งงานนอกหมู่บ้านทำให้ความเป็นเครือญาติในแต่ละครอบครัวมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์สูง ซึ่งจากความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนเกิดความเชื่อมโยงด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในหมู่บ้าน และด้านช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นต้น

2) การรวมกลุ่มเฉพาะกิจต่างๆ เป็นการรวมกลุ่มตามธรรมชาติในเขตเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ซึ่งเกิดได้บ่อยครั้งตามสภาพการณ์และเงื่อนไขต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ประกอบด้วย

2.1) การรวมกลุ่มทำอาหาร ทำดอกไม้ ในงานบุญหรืองานพิธีการต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ รวมถึงงานกุศลอื่นๆ กรณีนี้มักจะเป็นแม่บ้านและพ่อบ้านในชุมชนที่รวมตัวกันโดยไม่ต้องมีการนัดหมาย กล่าวคือ เมื่อมีงานบุญกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านเหล่านี้ก็จะเตรียมตัวมาช่วยงาน โดยจะมาก่อนวันงานหนึ่งวัน หรือที่เรียกว่า “วันสุกดิบ” ฝ่ายแม่บ้านก็จะช่วยกันทำงานในโรงครัว เช่น การล้างผัก การหั่นเนื้อ การเตรียมวัตถุดิบต่างๆ ส่วนผู้ชายก็จะทำงานที่เกี่ยวกับการใช้กำลังเช่น การกางเต็นท์ การขนน้ำ การปรับพื้นที่ เป็นต้น ส่วนแม่บ้านคนใดมีความเชี่ยวชาญงานฝีมือก็จะช่วยจัดดอกไม้ จัดผ้าตอกแต่งสถานที่ เป็นต้น

2.2) การรวมกลุ่มตามอาชีพ การรวมกลุ่มลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตามสถานที่ประกอบอาชีพเดียวกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่น การรวมตัวของกลุ่มแม่ค้าในตลาดนัดของหมู่บ้าน ชุมชน โดยที่การรวมกลุ่มลักษณะนี้จะเป็นการรวมกลุ่มเป็นช่วงเวลาและความสนใจเฉพาะช่วง การซื้อ

การขาย กิจกรรมการรวมกลุ่มนี้คือ การพูดคุยถึงราคาสินค้า การหาสินค้ามาขาย การบอกกล่าวเรื่องราวเกี่ยวกับอาชีพ คำไรที่ได้รับ เป็นต้น

3) การรวมกลุ่มที่เป็นสถาบันหลักของหมู่บ้าน เป็นการรวมกลุ่มที่เป็นสถาบันของหมู่บ้าน คือ การรวมของสมาชิกเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

3.1) กลุ่มออมทรัพย์ (กลุ่มสังจะ) กลุ่มนี้เกิดจากกระแสภายนอกชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มแล้วประสบความสำเร็จสามารถช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ประชาชนในพื้นที่มีความต้องการที่จะเลียนแบบกลุ่มดังกล่าว เริ่มจากการทดลองดำเนินการก่อนเมื่อเกิดความมั่นใจในกระบวนการแล้วจึงจะเปิดรับสมาชิกทั่วไป โดยที่การรวมตัวนั้นมีวัตถุประสงค์ชัดเจนคือ ต้องการช่วยเหลือปัญหาทางเศรษฐกิจของสมาชิก การขาดแคลนเงินทุนประกอบอาชีพ การระดมทุนไว้ใช้จ่ายฉุกเฉินไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายในครอบครัวยามเจ็บป่วย และเป็นการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชนอีกด้วย เช่น การเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล การจ่ายค่าทำศพ เป็นต้น

3.2) กลุ่มแม่บ้านต่างๆ กลุ่มนี้เกิดจากการที่ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญด้านใดด้านหนึ่งอยู่ก่อนและมีการดำเนินกิจกรรมอยู่ก่อนเพียงลำพัง เช่น มีความเชี่ยวชาญการทำอาหาร เชี่ยวชาญงานประดิษฐ์ เป็นต้น ต่อมาเมื่อกิจกรรมเริ่มมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นหรือมีเพื่อนบ้านให้ความสนใจในกิจกรรมนั้นๆ ก็จะชวนเข้ามาดำเนินกิจกรรมด้วยกัน ต่อมาเมื่อมีคนเข้าร่วมมากขึ้นจึงเกิดเป็นการรวมกลุ่มแม่บ้านต่างๆ ขึ้นมาในแต่ละหมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านผลิตภัณฑ์ส้มแขก เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย กลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านยาเระ กลุ่มแม่บ้านเกษตรในหมู่บ้านต่างๆ กลุ่มผลิตดอกไม้ และกลุ่มผลิตขนม เป็นต้น

3.3) ชมรมผู้สูงอายุ เป็นการรวมกลุ่มอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่เกิดขึ้นจากความคิดที่จะดูแลผู้สูงอายุในหมู่บ้านให้มีสุขภาพที่ดีทางกายและจิตใจ เนื่องจากถ้าผู้สูงอายุมีสุขภาพดี ก็จะเป็นการช่วยพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกคือ ต้องมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป กิจกรรมที่จัดส่วนใหญ่จะเน้นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เช่น กายบริหาร เลี้ยงอาหารผู้สูงอายุ ตรวจสอบสุขภาพผู้สูงอายุ หรือจัดกิจกรรมฟิงเทศน์ ฟังธรรมในวันพระ จากกิจกรรมของกลุ่มนี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุเปลี่ยนสถานะจากผู้รอรับประโยชน์เป็นผู้กำหนดเอง ที่ผ่านมามีผู้สูงอายุสนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมและร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเทศบาลตำบลสะบ้าย้อย หมู่ที่ 1 เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย พบว่ามีการรวมกลุ่มของชุมชนต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแปรรูปส้มแขกที่พบว่า มีการรวมกลุ่มเป็นจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากว่าระยะ 5-10 ปีที่ผ่านมาเกษตรกรในพื้นที่ได้หันมาปลูกส้มแขกกันมากขึ้นทำให้มีส้มแขกออกสู่ตลาดในปริมาณมากจึงส่งผลให้ราคา ส้มแขกตกต่ำลงเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เกษตรกรในพื้นที่จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปส้มแขกแล้วจำหน่ายต่อไป เมื่อมีกลุ่มเกิดขึ้นจำนวนมากส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันเองระหว่างกลุ่ม โดยกลุ่มที่มีการบริหารจัดการที่ดีก็สามารถยืนหยัดอยู่ต่อไป ส่วนกลุ่มที่ไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานก็ต้องยุติกิจกรรมไปในที่สุด จากกลุ่มแปรรูปส้มแขกที่มีจำนวนมากดังกล่าวนี้ก็มีกลุ่มแปรรูปส้มแขกเทศบาลตำบลสะบ้าย้อยจัดเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มมีการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมของกลุ่มเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบริหารจัดการกลุ่ม ด้วยผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถทำให้กลุ่มได้พัฒนายิ่งขึ้นและเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยให้ความสนใจในการศึกษาวิจัย

